מחגה ומ"ד כל החדש כולו אסור מחדשה ומ"ד כל השבת כולה אסור משבתה אמר רבא הלכה כרשב"ג ואמר רבא הלכה כרבי מאיר ותרוייהו לקולא וצריכא דאי אשמועינן הלכה כר' מאיר הוה אמינא אפי' מר"ח קמ"ל הלכה כרשב"ג ואי אשמועינן הלכה כרשב"ג הוה אמינא אפילו לאחריו קמ"ל הלכה כרבי מאיר: ערב תשעה באב לא יאכל אדם ב' תבשילין כו': אמר רב יהודה לא שנו אלא משש שעות ולמעלה אבל משש שעות ולמטה מותר ואמר רב יהודה לא שנו אלא בסעודה המפסיק בה אבל בסעודה שאינו מפסיק בה מותר [א]ותרוייהו לקולא וצריכא דאי אשמועינן בסעודה המפסיק בה הוה אמינא אפי' משש שעות ולמטה קמ"ל משש שעות ולמעלה ואי אשמועינן משש שעות ולמעלה הוה אמינא אפי' בסעודה שאינו מפסיק בה קמ"ל בסעודה המפסיק בה תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא תניא כלישנא בתרא הסועד ערב תשעה באב אם עתיד לסעוד סעודה אחרת מותר לאכול בשר ולשתות יין ואם לאו אסור לאכול בשר ולשתות יין תניא כלישנא קמא ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין רבן שמעון בן גמליאל אומר ישנה אמר רבי יהודה כיצד משנה אם היה רגיל לאכול שני תבשילין יאכל מין אחד ואם היה רגיל לסעוד בעשרה בני אדם סועד בחמשה היה רגיל לשתות עשרה כוסות שותה חמשה כוסות במה דברים אמורים משש שעות ולמעלה אבל משש שעות ולמטה מותר תניא אידך ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין דברי ר"מ וחכ"א ישנה וממעט בבשר וביין כיצד ממעט אם היה רגיל לאכול ליטרא בשר יאכל חצי ליטרא היה רגיל לשתות לוג יין ישתה חצי לוג יין ואם אינו רגיל כל עיקר אסור רשב"ג אומר אם היה רגיל לאכול צנון או מליח אחר סעודתו הרשות בידו תניא אידך כל שהוא משום תשעה באב אסור לאכול בשר ואסור לשתות יין ואסור לרחוץ כל שאינו משום ט"ב מותר לאכול בשר ולשתות יין ואסור לרחוץ ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו כל שעה שמותר לאכול [א] בשר מותר לרחוץ ת"ר כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בט' באב [ג]אסור באכילה ובשתיה [ד]ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה [ה]ואסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ולשנות במשנה בתלמוד ובמדרש ובהלכות ובאגדות אבל קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות ושונה במקום שאינו רגיל לשנות וקורא בקינות באיוב ובדברים הרעים שבירמיה ותינוקות של בית רבן [ב][ב] בטלין משום שנאמר [ו]פקודי ה' ישרים משמחי לב ר' יהודה אומר אף אינו קורא במקום שאינו רגיל לקרות ואינו שונה במקום שאינו רגיל לשנות אבל קורא הוא באיוב ובקינות ובדברים הרעים שבירמיהו ותינוקות של בית רבן בטלים בו משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב: לא יאכל בשר ולא ישתה יין: תנא [ו][ז]אבל אוכל הוא בשר מליח ושותה יין מגתו עד כמה אמר רב חיננא בר כהנא משמיה דשמואל [ח]כל זמן [ד](שאינו) כשלמים ויין מגתו עד כמה כל זמן שהוא תוסס תנא [ה][ט]יין תוסס אין בו משום גילוי [י]וכמה תסיסתו ג' ימים אמר רב יהודה [כ]כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי ערב תשעה באב מביאין לו פת חריבה במלח ויושב

בין

מחגה. כלומר יליף טעמא מן חגה דהיינו ר"ח שנקרא חג כדאמרי' לעיל (דף כט.) קרא עלי מועד[א]: **הלכה כר"מ.** דלפניו אסור ולאחריו מותר: **הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.** דאין איסור נוהג אלא באותה שבת: **תרוייהו לקולא.** כדמפרש ואזיל דבלפניו מוקי הלכה כר"מ דלפניו ולא לאחריו ובאותה שבת אבל קודם אותה שבת אפילו לפניו מותר: **משש שעות ולמטה.** כלפי השחר: **המפסיק בה.** דשוב אינו אוכל עוד מאותה סעודה ואילך: ה"ג **כיצד ישנה א"ר יהודה אם הוא רגיל כו':** **בעשרה.** שהיו סועדין עמו לכבודו: **וחכ"א ישנה.** אשני תבשילין קיימי (א) בשר ויין ימעט: **מליח.** דג או בשר מליח דאין בו טעם כל כך אחר ששהה שלשה ימים במלח כדלקמן (ב) כשלמים והנותר מבשר זבח השלמים וגו'[ז] טפי לא אשכחן דמקרי בשר: **כל שהוא משום ט' באב.** כגון סעודה המפסיק בה: **כל שאינו משום ט"ב.** כגון סעודה המפסיק בה בתענית צבור אי נמי סעודה שאינו מפסיק בה: ה"ג **ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו כל שעה שמותר לאכול מותר לרחוץ** ולא גרסינן בשר. כלומר אפי' בשעת סעודה המפסיק מותר לרחוץ הואיל ומותר לאכול: **אסור באכילה ובשתיה.** הני אין נוהגין באבל דקא חשיב נמי איסורים שנוהגין בו לבד מהני דנהיגי באבל רחיצה סיכה ונעילה כו': **ואסור לקרות בתורה כו'.** דכתיב בהו[ח] משמחי לב (ג): **במקום שאינו רגיל לקרות.** דכיון דלא ידע אית ליה צערא: **עד כמה.** הוי בשר גמור דלא הוי בשר מליח כל זמן שהוא כשלמים שלא שהה במלחו אלא שני ימים ולילה אחד כזמן אכילת שלמים. ולהכי נקט כשלמים דבזמן אכילת שלמים אשכחן דאקרי בשר דכתיב (ויקרא ז) [ט]והנותר מבשר זבח השלמים וגו' טפי לא אשכחן דמקרי בשר שהטעם נפסל אחרי ב' וג' ימים: **יין מגתו.** חדש ומתוק ואינו טוב כיין ישן ומשלשל ומזיק: **תוסס.** רותח: **אין בו משום גילוי.** שאין נחש שותהו כי יברח מרתיחתו:

בין

ותרוייהו לקולא. כלומר תרוייהו כדר"מ דאמר מר"ח ועד התענית וכרשב"ג דאמר אינו אסור אלא אותה שבת בלבד הלכה כתרוייהו לקולא כלומר דאינו אסור אלא אותה שבת בלבד כרשב"ג ודוקא [עד] התענית אבל לאחר התענית מותר דהלכה כר"מ דאמר דאינו אסור אלא עד התענית ואע"ג דשלתו משמיה דר' יוחנן דכלי פשתן מותר לכבס במועד מ"מ החמיר לנו מורינו רש"י לתת סדינין שלנו לכובס אותה שבוע שהיה בה ט"ב קודם התענית [ג] אבל היכא דחל ט"ב בה' בשבת מותר לכבס ולספר מחצות ואילך מפני כבוד השבת דאין להמתין עד ערב שבת מפני טורח השבת[י]:

ערב ט"ב לא יאכל אדם ב' תבשילין. פירוש ב' תבשילין ר"ל בשתי קדירות כגון שקורין העולם אכלנו ב' מינים שקורין מיישו"ן אבל אין לאסור לאכול תבשיל שעושין מבצלים ומגבינה ומביצים דאע"ג דאין רגילין העולם לאכול בצלים חיין כדאמר בעירובין (ד' כט.) אכל בצל והשכים ומת וכו' שקשין לכל גופו של אדם כחרבות אעפ"כ מאחר שאין עושין מהם תבשיל בעצמו אם לא ישימו (ד) או שומן או שום דבר שנותן בהם טעם אינו קרוי תבשיל כדי לאסור הביצים שמשימין עמהם אבל מן גבינה המבושל בקדירה אין חששא לאכול דכל דבר שהוא נאכל כמו שהוא חי כמו חלב כמו גבינה כמו תפוחים אין בהם תורת בשול כלל וכלל: **ואם** היה רגיל לסעוד בעשרה יסעוד בחמשה. צריך למעט בכבודו: **ואע"ג** דקאמר הש"ס דבשר מליח מותר כל זמן שאינו כשלמים. כלומר שעבר יותר מב' ימים משחיטתו אפ"ה לדידן אסור לאכול בשר אפי' מלוח מזמן מרובה כיון דאנו רגילים לאכול בשר מליח וכן צריך למעט בשתייתו שאם היה רגיל לשתות עשרה כוסות משכר או ממשקה אחר לא ישתה כי אם חמשה וצריך לשנות מקומו שהוא רגיל לאכול בו כמו שהיה מנהגו של רבי יהודה בר' אילעאי שישב ואכל ערב ט"ב בין תנור לכיריים מקום שהיה מנוול:

כל

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ה מהל' תעניות הלכה ז סמג עשין ג טוש"ע א"ח סימן תקנב סעיף א וסעיף ט:
לד ב מיי' שם הלכה י סמג שם טוש"ע שם סי' תקנב סעיף א [וטור שם סימן תקנג]:
ג [מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם]:
לה ד ה מיי' שם הלכה ז סמג שם [טוש"ע שם סי' תקנב סעיף ב]:
לו ו ז מיי' פי"א מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ח סמג עשין עט טור י"ד סימן קטז:
לז ח מיי' פ"ה מהל' תעניות הלכה ט טוש"ע א"ח סימן תקנב סעיף י:

◆

תורה אור השלם

ו. פִּקּוּדֵי יְיָ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב מִצְוַת יְיָ בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם:
תהלים יט ט

◆

רבינו חננאל

ואסיקנא, הלכתא (כר' יוחנן) כרב שמעון בן גמליאל דאמר אינו נוהג אלא אותה שבת בלבד שחל ט' באב להיות בתוכה, והלכתא כר' מאיר דאמר עד התענית, אבל לאחר התענית שאר [א]שבוע מותר. וזהו פי' הלכתא כתרווייהו לקולא. **ערב ט' באב לא יאכל שני תבשילין כו'.** ואפילו אורז ועדשים, אבל [אוכל] תבשיל אחד, בלבד שלא יהיה אותו תבשיל בשר. ואם הוא בשר בן ג' יום מותר, דא' כל בשר שאינו כשלמים בן שני ימים ולילה אחד, כדכתיב ביום זבחכם יאכל וממחרת וגו', אינו קרוי בשר אלא מליח. ויין תוסס נמי, כגון שנסחט בתוך ג' ימים מותר, שאינו עדיין יין. **אמר רב יהודה אמר רב לא שנו [לא] יאכל בשר ולא ישתה יין בערב** ט' באב, משעה שיעברו שש שעות מן היום, כגון שקבע סעודתו משעה שביעית ולמעלה, והני מילי בסעודה שהוא מפסיק בה, כלומר בתענית, אבל אם בדעתו לוכל עדיין פעם אחרת, או קודם שעה ששית מותר. [ב](מתשתא מיבוררי) הני מילי פשוטות הן. **רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היה רגיל [לאכול] אחר סעודתו צנון או מלח הרשות בידו. תנו רבנן כל שהוא משום תשעה באב אסור לאכול בשר ולשתות יין ואסור לרחוץ.** [ג]משעה שאסור לאכול אסור לרחוץ. ואע"ג דתנינן נוהג אבל עד התענית, ואמרינן הלכתא אסור לרחוץ כל גופו בין בחמין בין בצונן כל שבעה, אבל פניו ידיו ורגליו בחמין אסור בצונן מותר, הא גרסינן בפסחים פרק מקום שנהגו אין [בין] ט' באב ליום הכיפורים [כו', מסייע] ליה לר' אלעזר דאמר אסור לאדם שיושיט אצבעו במים בט' באב כדרך שאסור ביום הכיפורים. אע"ג דמותבינן עליה, הא משני רב פפא חמורי קתני. וגרסינן בפרק יום הכפורים מטפחת היה לו לר' יהושע בן לוי, [בערב] יום הכיפורים מקנח בו ידיו ורגליו, למחר מעבירה על גב עיניו ואינו חושש, ערב ט' באב שורה במים ועושה כמין כלים גגובין, למחר מעביר על גב עיניו ואינו חושש. [ש"מ] מהני כולהו דרחיצת פניו ידיו ורגליו בט' באב אפילו בצונן אסור, אלא אם היו מטונפות. **תנו רבנן כל מצות הנהגות באבל נוהגות בט' באב** אסור ברחיצה וב[נ]סיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה. שלח רב [ד]הגאון בלשון הזה, יהא [בנ]דוי כל מי שעושה אחת מכל אילו בט' באב כל היום. וא' **לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ולשנות במשנה בתלמוד כו'.** [ה](ר' יהודה אומר) [ו]**אינו קורא אלא** במקום שאינו רגיל לקרות, מפני שצער הוא לו. וקורא באיוב ובקינות, פי' איכה, ובדברים הרעים שבירמיה, ותינוקות של בית רבן בטילים. משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב. **תנא יין תוסס** אין בו משום גילוי וכמה תסיסתו שלשה ימים. לפיכך בערב ט' באב מותר.

מסורת הש"ס

א) [צ"ל וברחיצה ובסיכה וע' ברי"ף וברא"ש דלא גרסי באכילה ובשתי'], ב) [גירס' הרי"ף והרא"ש אין בטלין בו דברי ר"מ ר' יהודה אומר אף אינו קורא במקום וכו' ותינוקות של בית רבן בטילין בו משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב וע"ע טור א"ח ר"ס תקנד], ג) [סנהדרין ע.], ד) [צ"ל שהוא וכ"א בסנהדרין ע. וכן בפרש"י דהכא ודהתם], ה) [סנהדרין ע. ע"ז ל: תוספתא תרומות פ"ז], ו) [איכה א], ז) [ויקרא ז ול"ל מבשר הזבח], ח) [תהלים יט], ט) [צ"ל ואם האבל יאכל מבשר], י) [עי' ב"י בא"ח סי' תקנה מה שתמה על דברי תוס' אלו].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וחכ"א ישנה אשני תבשילין קיימי אבל בשר ויין: (ב) ד"ה מליח כו' כדלקמן הס"ד והשאר נמחק: (ג) ד"ה ואסור לקרות כו' משמחי לב במקום שהוא רגיל הס"ד: (ד) תוס' ד"ה ערב כו' אם לא ישימו בו שומן או:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' כל שעה שמותר לאכול (בשר) תו"מ (וכן תמקו רש"י וכן בתוספתא ליתא): [ב] שם ותינוקות של ב"ר אין בטלין ר' יהודה כו'. כצ"ל (וכ"ה ברי"ף ורא"ש וכא"ז ונירסתם כת"ק דברי ר"מ וכ"ד הפוסקים שפסקו כר' יהודה): [ג] תוס' ד"ה ותרוייהו. (אבל היכא כו' עד טורח השבת) תא"מ (וכבר תמה הב"י ע"ז):

◆

מוסף רש"י

כל זמן שהוא כשלמים. שלא עבר עליו זמן אכילת שלמים, שני ימים ולילה אחד, עדיין בלחלוחו הוא ולא אקרי מליח ומשמח את הלב דכתיב (דברים כז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת, אלמא בר שמחה הוא, אבל בתר הכי הוי מליח ונחלף טעמו במלחו (סנהדרין ע.). **כל זמן שהוא תוסס.** שהוא נוסך בגרון מחמת שהוא מחמיץ (שם). **יין תוסס.** יין חדש מגיתו עד שהוא מחמיץ לסיות יין קרי ליה תוסס (ע"ז ל.).

◆

רבינו גרשום

מחגה. מה חגה ח' ימים, אף מיעוט שמחה ח' ימים. ותרווייהו לקולא. הלכה כר"מ דאמר אין אסור אלא עד התענית, והלכה כרשב"ג דאין איסור אלא אותה שבת, והוא שלפני ט' באב. בסעודה המפסיק, סעודה אחרונה שמקבל עליו תענית. אבל בסעודה שאין מפסיק. כגון סעודה שאוכל קודם לכן, שעדיין יאכל אחריה. כל שהוא משום ת"ב. היינו ט' באב עצמו, כל שאינו משום ת"ב, שאר תעניות. קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות. לפי שמצטער. כל זמן שהוא כשלמים. שני ימים ולילה אחד, אינו אוכל בערב ת"ב, אבל אחר כן אוכל, שבטל מתורת בשר.

א) אולי צ"ל כל שאר ימי השבוע מותר. ב) אולי צ"ל מחלוקת ר"מ וחכמים פשוטות הן. ג) אולי צ"ל ר' ישמעאל ברי' אמר משעה שמותר לאכול מותר לרחוץ. ד) אולי צ"ל רב האי גאון. ה) נראה דצ"ל ר"י אומר אף אינו קורא במקום שאינו רגיל וכו'.